

Albin Koprukowniak

Konferencja naukowa PPR w Lublinie

Rocznik Lubelski 10, 342-345

1967

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Uzupełnieniem zasadniczej części sesji stała się dyskusja. Mgr Stanisława Paulowa (Wojewódzkie Archiwum Państw. w Lublinie) zabrała głos na temat zasobów archiwalnych dotyczących Bełżyc i regionu, przechowywanych w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie. Zarówno pod względem ich bogactwa i różnorodności miejscowość ta należy do uprzywilejowanych. Mgr Anna Wielgus-Pawłowska (Woj. Arch. Państw. w Lublinie) posługując się środkami wizualnymi (oryginalne plany), plastycznie ukazała rozwój i procesy urbanizacyjne Bełżyc w XIX w. Wystąpienia miejscowych działaczy-społeczników (dr Stanisław Wójtowicz, dyr. Kazimierz Mazurek i in.) obracały się wokół spraw najnowszej historii miasta i powiatu, przeniknięte były tym symptomatycznym dla regionalistów uczuciem przywiązania i dumy ze swego miasta.

Podsumowania sesji dokonał Wł. Kusiak, który uznał ją za doniosłe wydarzenie w życiu Bełżyc i regionu. W ciepłych i serdecznych słowach podziękował naukowcom lubelskim, którzy podjęli się trudu wyświetlenia słabo opracowanej na ogół historii tego terenu. Podniósł zwłaszcza wkład doc. dra Stanisława Tworke, który z ramienia zarządu lubelskiego Oddziału PTH, podobnie jak w przypadku sesji lubartowskiej¹, czuwał nad merytorycznym i naukowym zabezpieczeniem przebiegu sesji.

Należy dodać, że zarówno referaty jak i głosy w dyskusji, poszerzone o nowe materiały (sygnalizowane w dyskusji i w kularach), w najbliższej przyszłości zostaną ogłoszone drukiem. Będzie to z pewnością częściowe zaspokojenie społecznego zapotrzebowania na wiarygodne i rzetelne informacje o losach pokoleń zamieszkujących te ziemie w dalekiej i bliskiej przeszłości. O tym, że zapotrzebowanie to istnieje, świadczy m. in. przepelniona obszerna sala w Powiatowym Domu Kultury, gdzie toczyły się obrady sesji, udział w niej władz partyjnych i administracyjnych miasta i powiatu, a także samo skupienie i zaduma jaką widziało się na twarzach publiczności przysłuchującej się referatom i dyskusji. Świadczy o tym wreszcie zainteresowanie otwartą pierwszego dnia obchodów wystawą starodruków i innych materiałów archiwalnych dotyczących przeszłości Bełżyc i ziemi bełżyckiej.

Jak wspomniano wyżej sesja naukowa i wystawa nie były jedynymi akcentami historycznymi Dni Bełżyc. Dodać tu wypada takie imprezy jak: odczytanie aktu lokacyjnego o nadaniu praw miejskich, czy też barwne, urzekające swoją prostotą i wdziękiem widowisko plenerowe pod nazwą „Legenda o wieży ariańskiej”, w wykonaniu amatorskiego zespołu w Wojciechowie, starej i bogatej w tradycje wsi podbełżyckiej.

Stanisław Wiśniewski

¹ Por. S. Wiśniewski *Sesja naukowa poświęcona dziejom Lubartowa i regionu lubartowskiego*, „Rocznik Lubelski”, t. VII, 1964, s. 257—260.

KONFERENCJA NAUKOWA PPR W LUBLINIE

W dniach 5 i 6 maja 1967 roku odbyła się w Lublinie konferencja naukowa poświęcona dziejom Polskiej Partii Robotniczej na Lubelszczyźnie w latach 1942—1948. Konferencja zorganizowana została przez Wydział Propagandy KW PZPR

w Lublinie i Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Lublinie. Uczestniczyli w niej organizatorzy i działacze tej partii z okresu okupacji i legalnej działalności w wyzwolonej Polsce Ludowej. Wśród uczestników znaleźli się m. in. gen. Jan Wyderkowski „Grab”, gen. Waław Czyżewski „Im”, Jan Klecha, Andrzej Flis „Maksym”, Stanisław Bieniek „Szela”, Michał Wach „Mewa”, Waław Rózga, Józef Dechnik i wielu innych organizatorów partyjnych i młodzieżowych tamtych lat oraz uczestników zbrojnej walki z okupantem hitlerowskim. W konferencji brali także udział przedstawiciele Zakładu Historii Partii przy KC PZPR, Wojskowego Instytutu Historycznego, lubelskiego ośrodka naukowego z prezesem lubelskiego oddziału PTH prof. dr Henrykiem Zinsem.

Konferencję otworzył pierwszy sekretarz KW PZPR w Lublinie Władysław Kozdra, podkreślając szczególną rolę PPR w najnowszej historii Polski i niezwykle hart ludzi, którzy podjęli hasła walki zbrojnej z okupantem, a po wyzwoleniu — walkę o przeobrażenia społeczno-gospodarcze i polityczne tych ziem.

W czasie dwudniowych obrad wygłoszono siedem referatów, oświetlających podstawowe kierunki działalności partii. Dr Zygmunt Mańkowski w referacie: *Problem jedności narodu w działalności PPR na Lubelszczyźnie w latach okupacji*, przypomniał wysiłki partii zmierzające do skupienia politycznego i militarnego wysiłku narodu w walce o wyzwolenie spod okupacji niemieckiej. Zasygnalizował pewną specyfikę tego problemu na Lubelszczyźnie, wyrażającą się w jego realizacji na szczeblu organizacji terenowych, zwłaszcza wojskowych, co nie zawsze pokrywało się z koncepcjami politycznymi ugrupowań prolondyńskich.

Mgr Jan Naumiuk w referacie: *Bilans dorobku zbrojnego GL—AL Obwodu Lubelskiego*, ukazał wkład lewicowego ruchu oporu w dzieło walki z okupantem i wyzwolenie tego regionu. Koncentrując się głównie na zbrojnej walce GL—AL nie pominął także takich ważnych stron działalności jak: niszczenie środków transportu i paraliżowanie funkcjonowania kolei, atakowanie urzędów i instytucji okupacyjnych, walka z polityką pacyfikacji i kolonizacji terenów południowo-wschodnich ówczesnego dystryktu lubelskiego, walka z polityką kontyngentową władz okupacyjnych i systemem gospodarczym. W sumie otrzymaliśmy wielostronne oświetlenie dorobku zbrojnego i politycznego organizacji wojskowych Polskiej Partii Robotniczej.

Dr Albin Koprukowniak w szkicu: *Z zagadnień rozwoju organizacyjnego PPR na Lubelszczyźnie (1944—1948)*, pokazał mechanizm budowy masowej partii w warunkach legalnej działalności. Odsłonił trudności obiektywne i subiektywne w organizowaniu partii robotniczej w rolniczym regionie, jakim było ówczesne województwo lubelskie. Przypomniał, że rozwój PPR odbywał się w niesłychanie trudnych warunkach politycznych, związanych z działalnością, silniejszą niż na pozostałych terenach Polski, ugrupowań reakcyjnych — legalnych i nielegalnych. Rozwój organizacyjny połączył z głównymi procesami społeczno-gospodarczymi, politycznymi i stabilizacyjnymi władzy ludowej.

Mgr Mieczysław Szyszko w referacie: *Główne zagadnienia ruchu młodzieżowego na Lubelszczyźnie w latach 1944—1948*, rozwinął problem rozwoju i współdziałania organizacji młodzieżowych. Szczególną uwagę zwrócił na Związek Walki Młodych i Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici”, ze względu na ich liczebność i rolę jaką odgrywały w życiu politycznym. Inne bowiem organizacje: OM TUR, AZWM „Życie”, ZNMS nie posiadały tu większych wpływów. Autor uwypuklił trudności porozumienia wynikające z wzajemnych rozbieżności natury ideologicznej i politycznej. Jednym z istotnych problemów zarysowanych w referacie jest droga ruchu młodzieżowego do jego zjednoczenia w lipcu 1948 roku.

Mgr Ireneusz Caban w referacie: *PPR wobec ruchu ludowego na Lubelszczyźnie w latach 1944—1948*, dał syntetyczny obraz ruchu ludowego w tych latach a jednocześnie zanalizował, nie zawsze słuszny, stosunek PPR do niego. Koncentrował się zwłaszcza na rozwoju organizacyjnym, taktyce i działalności politycznej Polskiego Stronnictwa Ludowego, organizacji do końca 1947 roku najliczniejszej na Lubelszczyźnie. Wskazał także na trudności rozwoju radykalnego nurtu w ruchu ludowym na tym terenie. Silnie zaakcentował tezę, że nie całe PSL wyznawało polityczną koncepcję swojego przywódcy Stanisława Mikołajczyka. Podniósł również, iż nie zawsze elastyczne stanowisko instancji partyjnych w stosunku do tego ugrupowania sprzyjało rodzeniu się wielu nieporozumień i trudności w funkcjonowaniu aparatu władzy w terenie.

Doc. dr Stanisław Krzykała w szkicu: *Zagadnienie jedności działania PPR i PPS na Lubelszczyźnie*, zajął się jednym z podstawowych problemów polskiego ruchu robotniczego w warunkach działalności dwu partii. Nakreślił zasadnicze procesy a zarazem trudności w działalności grup międzypartyjnych, co uwarunkowane było w poważnym stopniu czynnikami subiektywnymi. Wspomniał o błędach w tym zakresie jednej i drugiej organizacji, zwłaszcza ich kierownictwa a co nie zawsze pokrywało się z postawą robotników w zakładach pracy. Wreszcie mgr Edward Machocki w referacie: *Organizacyjne zjednoczenie ruchu robotniczego w województwie lubelskim*, pokazał warunki tego zjednoczenia na szerokim tle procesów wewnątrzorganizacyjnych w PPR i PPS oraz sytuacji politycznej w tej części Polski. Dużo miejsca poświęcił bezpieczeństwu Lubelszczyzny, walce z podziemiem reakcyjnym, wysiłkom politycznym obu partii w normalizacji i stabilizacji sytuacji politycznej i gospodarczej. Uwagi swoje skoncentrował głównie na ostatnim roku działalności Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej.

Referaty, które stanowiły rozszerzone tezy problemowe tematów opracowanych do wydawnictwa poświęconego 25 rocznicy powstania PPR, dały wielostronny obraz działalności tej partii, w części zupełnie dotąd nie opracowany, w części wzbogacony nowymi materiałami i przemyśleniami spraw już badanych uprzednio¹. Konferencja pokazała olbrzymi dorobek PPR na Lubelszczyźnie w walce o wyzwolenie spod okupacji, utrwalenie władzy ludowej i przeobrażenia społeczno-gospodarcze.

Referaty zostały wzbogacone przez rzeczową dyskusję, w której wystąpili: dr Antoni Przygoński z Zakładu Historii Partii, który mówił na temat peperowskiej koncepcji frontu narodowego i pewnych analogii do innych krajów okupowanych; mgr Helena Szawdzin, kierownik Archiwum Partii przy KW PZPR w Lublinie, przedstawiła wyniki swoich badań o walce PPR w czasie referendum ludowego; mjr Tadeusz Kępski ukazał wkład wojska i władz bezpieczeństwa w rozgromienie ugrupowania reakcyjnego „Zapory”; gen. Jan Wyderkowski podzielił się uwagami na temat współpracy PPR z innymi organizacjami w okresie okupacji; mgr Mieczysław Kowalski przypomniał trudności pierwszych lat niepodległości w organizowaniu partii i ruchu młodzieżowego; Józef Dechnik pokazał w sposób niezwykle interesujący funkcjonowanie i mechanizm działania partii i jej działaczy w początkach władzy ludowej w realizacji reformy rolnej, stosunku do podziemia i ruchu ludowego w powiecie biłgorajskim; Józef Garas wspomniął o niezdrowych tendencjach wyolbrzymiania pewnych faktów z okresu okupacji i chęci ukazania w najlepszym świetle, nie zawsze zgodnie z prawdą, własnej działalności wielu ów-

¹ Wyniki badań nad dziejami PPR na Lubelszczyźnie w okresie okupacji przedstawione zostały na sesji naukowej w maju 1958 roku i opublikowane w wydawnictwie: *Polska Partia Robotnicza, Gwardia Ludowa i Armia Ludowa na Lubelszczyźnie w okresie okupacji hitlerowskiej (lata 1942—1944)*. Lublin 1958.

czesnych działaczy ruchu oporu; Tadeusz Szymański zwrócił uwagę na konieczność szybkiego opracowania syntezy polskiego ruchu oporu i wkładu w walkę o wyzwolenie kraju spod okupacji; Leszek Siemion przypomniał mało znane fakty porozumień międzyorganizacyjnych w czasie okupacji w powiecie lubelskim; Władysław Kuszyk podniósł rolę PPR na tle historii polskiego ruchu robotniczego.

Konferencja stanowiła nowy etap w badaniach nad dziejami Polskiej Partii Robotniczej na Lubelszczyźnie i wkład lubelskiego środowiska naukowego w ogólnopolskie obchody 25-tej rocznicy jej powstania.

Albin Koprucki

LUBLIN W DOKUMENTACH I KSIĄŻKACH

Uroczyste obchodzona w 1967 roku 650 rocznica nadania praw miejskich Lublinowi przez Władysława Łokietka stała się okazją do zorganizowania dwu bardzo interesujących wystaw dokumentów i książek obrazujących dzieje Lublina.

Jedną wystawę zorganizowała Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie, prezentując książki, prasę i dokumenty ze zbiorów własnych. Ekspozycja nosząca tytuł *Z dziejów Lublina 1317—1967* obrazowała dorobek historyków, głównie lubelskich, w zakresie badania przeszłości miasta Lublina.

Ekspozycje zgromadzone na wystawie w ilości około 200 stanowią niewielką część bogatego księgozbioru i dokumentów dotyczących Lublina, a przechowywanych w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Biorąc to pod uwagę należy podkreślić bardzo trafnie dokonaną selekcję materiałów, co pozwoliło na zachowanie przejrzystości całej ekspozycji, której nadano układ chronologiczny.

Przy pomocy dokumentów lub ich fotokopii oraz książek i prasy zilustrowano wszystkie dziedziny życia miasta Lublina w poszczególnych okresach dziejów. Na podkreślenie zasługują również dobrze opracowane komentarze i napisy informacyjne.

Wystawę dokumentów otwierała fotokopia przywileju lokacyjnego dla Lublina wydanego przez Władysława Łokietka 15 sierpnia 1317 roku. W tej części zgromadzone zostały również publikacje traktujące o najstarszym okresie dziejów miasta. Znalazły się tu opublikowane w różnych okresach prace naukowe L. Białkowskiego, M. Bałabana, J. Mazurkiewicza, K. Myślińskiego i J. Riabinina. Pokazano tu również fotokopię fragmentu dzieła Aleksandra Gwagain: *Kronika Sarmacji europejskiej w której zamyka się Królestwo Polskie...*, wydanego w Krakowie w 1611 roku. Fragment ten zawiera najstarszy drukowany opis ówczesnego Lublina.

W następnym dziale zgrupowano publikacje o dziejach Lublina w okresie Odrodzenia oraz prace omawiające rolę tego miasta w ruchach społeczno-religijnych XVI—XVII wieku (A. Kossowski, St. Tworek, L. Zalewski). Pokazano tu również fotokopię stron *Raju dusznego* Biernata z Lublina, pierwszej książki polskiej drukowanej w Krakowie u Unglera w 1514 roku.

Szczególnie bogate materiały (prasa, pamiętniki, opracowania naukowe) wykorzystano dla zilustrowania różnych dziedzin życia miasta w okresie rozbiorów. Ekspozycje zgrupowane w tym dziale informowały o dużej aktywności ówczesnego lubelskiego środowiska kulturalnego oraz żywych w Lublinie tradycjach walk na-